

Т. Г. Бондарук,

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
bondaruk55@ukr.net;

О. С. Бондарук,

кандидат економічних наук,
науковий співробітник Науково-дослідного центру,
bondaruk999@ukr.net;

Н. Ю. Мельничук,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
natasha_shevchuk_2012@ukr.net;
Національна академія статистики, обліку та аудиту

Державний борг України та видатки бюджету на його обслуговування

Поглиблено теоретико-методичні засади оцінювання державного боргу, досліджено погляди різних економічних шкіл щодо державного боргу як явища, що є тягарем для економіки. Представлена економіко-статистична оцінка динаміки видатків бюджету на обслуговування та погашення державного боргу України. Обґрунтовано, що ризик зростання обсягу платежів з обслуговування та погашення державного боргу є суттєвим чинником, що тривалий час породжує проблеми у сфері державних фінансів і впливає на бюджетну безпеку України.

Ключові слова: державний борг, погашення державного боргу, обслуговування державного боргу, державний бюджет, видатки бюджету.

Великі розміри внутрішнього і зовнішнього боргу, а також відповідне зростання витрат на його обслуговування зумовлюють необхідність вирішення проблеми державного боргу, а отже, і пошуку шляхів вдосконалення механізму управління ним. Як свідчить досвід багатьох країн, чим обтяжливішим стає для держави нагромаджений зовнішній та внутрішній борг, тим його обслуговування активніше впливає на функціонування економіки та її фінансової системи зокрема.

Розв'язання проблеми обслуговування державного боргу є одним із ключових факторів економічної стабільності в країні. Це питання є особливо важливим у контексті тих економічних труднощів, які впродовж останніх років переживає Україна. Від врегулювання боргової проблеми значною мірою залежать бюджетна дієздатність держави, стабільність її національної валюти, а відтак, фінансова підтримка міжнародних фінансових організацій. Необхідність вирішення цих питань актуалізує пошук шляхів удосконалення механізму управління державним боргом в Україні та його обслуговування.

Теоретичні основи формування державного боргу та питання щодо управління ним висвітлюються в працях таких українських учених, як О. Василик, В. Корнеєв та ін. Водночас наразі в Україні недостатньо досліджені питання, що стосуються специфіки прояву проблем управління

державним боргом, його формування і розвитку в сучасних умовах.

Метою статті є поглиблення теоретико-методичних засад оцінювання державного боргу України та видатків бюджету на його обслуговування.

Державний борг – важлива складова державних фінансів. Під державним боргом розуміють всю суму випущених і непогашених боргових зобов'язань держави (як внутрішніх, так і зовнішніх), включаючи видані гарантії за кредитами, що надаються іноземним позичальникам, місцевим органам влади, державним підприємствам. До появи державного боргу призводить існування державного кредиту, призначенням якого є мобілізація державою коштів для фінансування державних видатків, особливо коли державний бюджет є дефіцитним [1].

Державний борг підрозділяється на зовнішній і внутрішній. Зовнішній державний борг виникає у зв'язку із залученням державою зовнішніх позик. Державний внутрішній борг – це економічна категорія, що відображає підсистему економічних відносин між державою (включаючи місцеві органи влади) та кредиторами з числа юридичних та фізичних осіб [1]. З чисто формального погляду під державним внутрішнім боргом розуміють всю суму випущених, але не погашених державних позик з нарахованими за ними відсотками. Останні мають бути сплачені власникам державних цінних паперів у визначені державою терміни. Крім

суто державного внутрішнього боргу, який визначається сумою емітованих центральним урядом облігацій та інших видів боргових зобов'язань, а також кредитних цінних паперів, випущених місцевими органами влади (штати, муніципалітети, окремі великі міста, як правило – адміністративні центри), до внутрішнього державного боргу включається також заборгованість державних підприємств. Проте типовою, можна сказати, класичною формою державного боргу є борг центрального уряду та місцевих органів влади [1].

Державний внутрішній борг класифікується за видом фінансових інструментів та інституційними ознаками. Мова йде про види та фінансові характеристики державних боргових зобов'язань або позик, з одного боку, та державний статус чи рівень влади тих, хто випускає позики чи інші види державних цінних паперів. Тобто йде поділ державного внутрішнього боргу відповідно на державний внутрішній борг центрального уряду та борг місцевих органів влади [1].

Протягом двох століть між представниками різних економічних шкіл точаться суперечки: чи є державний борг тягарем для економіки? Заперечення твердження щодо тягара державного боргу було панівним до другої світової війни і нині підтримується деякими впливовими економістами [3; 4]. Прихильники цієї позиції вважають, що витрати поточного використання ресурсів, залучених шляхом державних позик, не можуть бути перенесені на майбутні покоління, і тому державний борг – не тягар для них. Їх позиція базується на таких основних аргументах:

1) ресурси, які одержує держава, завжди оплачуються її кредиторами у формі зменшення кількості товарів для приватного споживання, яке не може бути оплачене наступними поколіннями. Закрите суспільство не може мати більшу кількість товарів і послуг, ніж воно виробляє. Суспільство не може збільшити цю кількість, розраховуючись за неї майбутнім випуском. Збільшити сьогоднішній обсяг товарів і платити за них виробленим у майбутньому можна лише за умов, якщо здійснюване запозичення – зовнішнє, тобто зроблене кредиторами, які надають сьогоднішні товари в обмін на пізніший випуск;

2) зобов'язання для майбутніх платників податків за відсотками й основною сумою боргу, до яких призводить внутрішнє запозичення, не є тягарем для суспільства в цілому, оскільки ці платежі є тільки перерозподілом доходів між майбутніми членами суспільства. Втрати платників податків компенсуються вигодою одержувачів платежів.

Один із відомих американських економістів А. Лернер розглядає концепцію “функціональних фінансів”, у якій значну увагу приділяє державному боргу. Як відомо, англійська класична політекономія розглядала державний борг як тягар,

що накладається на майбутнє покоління та підриває його накопичення. Ця теза міцно закріпилася серед економістів, що займаються проблемою державних фінансів і фінансової політики. Кейнсіанська теорія, навпаки, намагалася довести, що питання перекладення частини боргу не є однозначним [2]. По суті же справа значно складніша. А. Лернер, розглядаючи наслідки державного боргу, виділяє дві його складові – внутрішній і зовнішній борг. На його думку, внутрішній борг не можна розглядати як тягар, накладений на майбутнє покоління. Особи різних вікових груп позичають один одному певні кошти. Під час погашення боргів грошові потоки повертаються до власників. У результаті рівень споживання не зменшується, відбувається лише перерозподіл доходів [4, с. 24]. Учений зазначав, що державний борг не є тягарем для майбутнього покоління, бо якщо воно буде здійснювати платежі за цим боргом, то платитиме саме собі. Державний борг не є тягарем для нації, оскільки кожен цент відсотків чи погашення основної суми позики, зібраної серед громадян як платників податків для здійснення платежів за державним боргом, повертається громадянам як власникам облігацій державних позик [4, с. 303]. Щодо зовнішнього боргу, то, на погляд А. Лернера, важливим є те, з якою метою робились позики: для фінансування поточних чи капітальних видатків держави. У першому випадку майбутні покоління зі своїх майбутніх доходів будуть змушені погашати борг і відсотки зовнішнім кредиторам. Якщо ж позики використовуються для фінансування капітальних державних витрат, то проблема полягатиме в тому, наскільки продуктивним це буде. Приріст національного доходу, отриманого в результаті економічного злету, дасть можливість не тільки сплатити відсотки, а й збільшити доходи держави і населення.

Погляди на державний борг як на явище, що не є тягарем для економіки, були різко розкритиковані після Другої світової війни такими впливовими економістами, як Дж. Бьюкенен, Дж. Мід, Р. Масгрейв, Ф. Модільяні [5; 6, с. 730–755]. Їх мотивація у цілому зводиться до такого:

1) тягар державних видатків, що фінансуються податками, переноситься на майбутнє, оскільки примусово вилучаються ресурси у теперішніх платників податків. Але видатки, що фінансуються запозиченням, – чи то зовнішнім, чи то внутрішнім, – як правило, не стають тягарем для сучасного покоління, оскільки ресурси надаються заощаджувачами в обмін на державні облігації або інші активи. Для кредиторів змінюється лише форма утримання їх заощаджень;

2) тягар покладається на майбутні покоління, які вимушені платити податки для обслуговування боргу. Ці податки – не просте перенесення доходу, а тягар для всього суспільства, оскільки за

відсутності видатків, що фінансуються запозиченням, ці податки не стягувалися б, тоді як інвестори в облігації одержували б такий самий дохід від прибутковості фізичних активів, в які їх заощадження були б інвестовані.

Зростання обсягу платежів з обслуговування та погашення державного боргу є суттєвим чинником, що тривалий час породжує проблеми в сфері державних фінансів і впливає на бюджетну безпеку України. Тенденція до надмірного зростання рівня боргового

навантаження стала характерним викликом останніх років (рис. 1, за даними [17]): якщо у 2013 р. рівень боргу складав 40,2% ВВП, то в 2014 році він перевищив порогове значення й сягнув 69,3%, у 2015 р. державний та гарантований державою борг становив 79,3% ВВП (відношення обсягу державного боргу до номінального ВВП склало 67,3%) [7]. За підсумками 2016 р. державний і гарантований державою борг зріс на 0,7 в. п. і становив 81,0% ВВП, його загальна сума склала 1929,8 млрд грн, або близько 71 млрд дол.

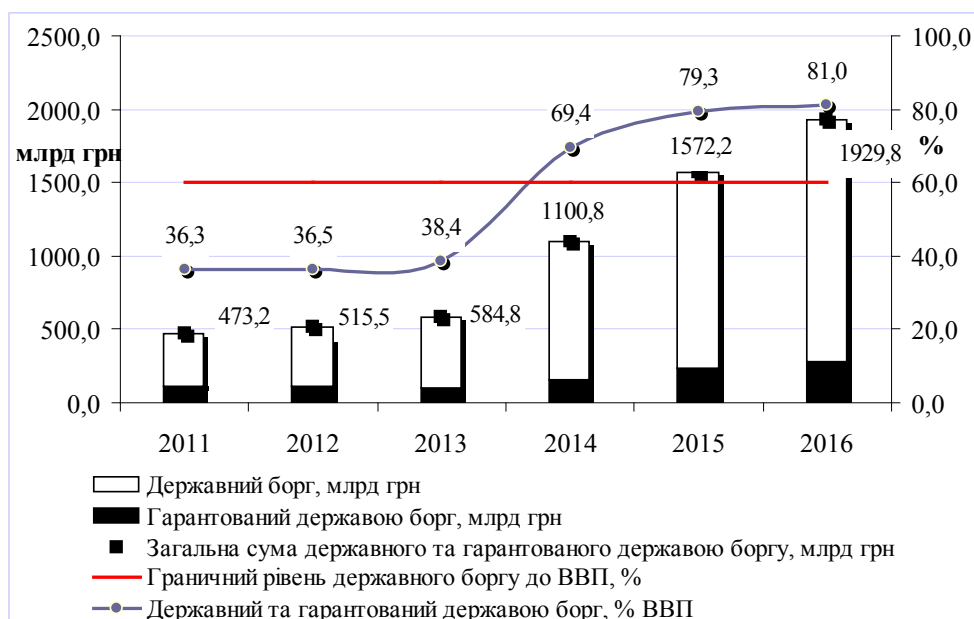


Рис. 1. Динаміка державного та гарантованого державою боргу України

США (станом на 1 січня 2017 р.), вона збільшилася на 357,6 млрд грн, а у доларовому еквіваленті – на 5,5 млрд дол. США.

При цьому державний та гарантований державою зовнішній борг дорівнює 1240 млрд грн, або 45,6 млрд дол. США, що складає 64,3% від загальної суми; державний та гарантований державою внутрішній борг – 689,8 млрд грн (25,4 млрд дол. США), що складає 35,7% від загальної суми [8]. Темпи зростання зовнішнього боргу значно перевищують темпи зростання внутрішніх запозичень, що свідчить про незадовільний стан внутрішнього потенціалу грошово-кредитної системи держави. Як очікується, рівень державного та гарантованого державою боргу на кінець 2017 р. становитиме 88,8% ВВП [7].

Використовуючи трендовий аналіз спрогнозуємо тренд динаміки державного боргу України щодо ВВП (рис. 2, за даними [17]). Як видно з рисунка, протягом 2011–2016 рр. показники державного боргу України мають висхідну тенденцію. З кожним роком державний борг України щодо ВВП демонструє збільшення, що свідчить про зростання загрози бюджетній безпеці України. Відносні показники державного боргу у середньо-

строковому періоді демонстрували висхідну динаміку і засвідчували зниження ступеня платоспроможності держави.

Обсяг державного і гарантованого боргу України зріс з 36,3% ВВП у 2011 р. до 81,0% ВВП у 2016 р., що значно перевищує граничний показник у 60% ВВП, закріплений Бюджетним кодексом України [12]. За даними ОЕСР, граничний рівень державного боргу для країн з ринками, що формуються, складає 30–50% ВВП, а для розвинутих країн – 70–90% ВВП [9]. Щодо доходів бюджету величина державного і гарантованого боргу України стрімко збільшилася з 172,4% у 2013 р. до 308,3% у 2014 р., дещо зменшилась у 2015 р. і знову підвищилася до 313,1% у 2016 р. (рис. 3, за даними [17]). Зазначимо, що у міжнародній практиці прийнятним показником вважають рівень до 200% [11].

Між Україною та ЄС згідно з Угодою про асоціацію передбачено співробітництво в галузі управління державними фінансами, що спрямовується на забезпечення розвитку бюджетної політики і базується на міжнародних стандартах. У країнах-членах євросони, згідно з Маастрихтськими критеріями, величина валового боргу уряду не повинна перевищувати 60% ВВП [10, с. 48], ця вели-

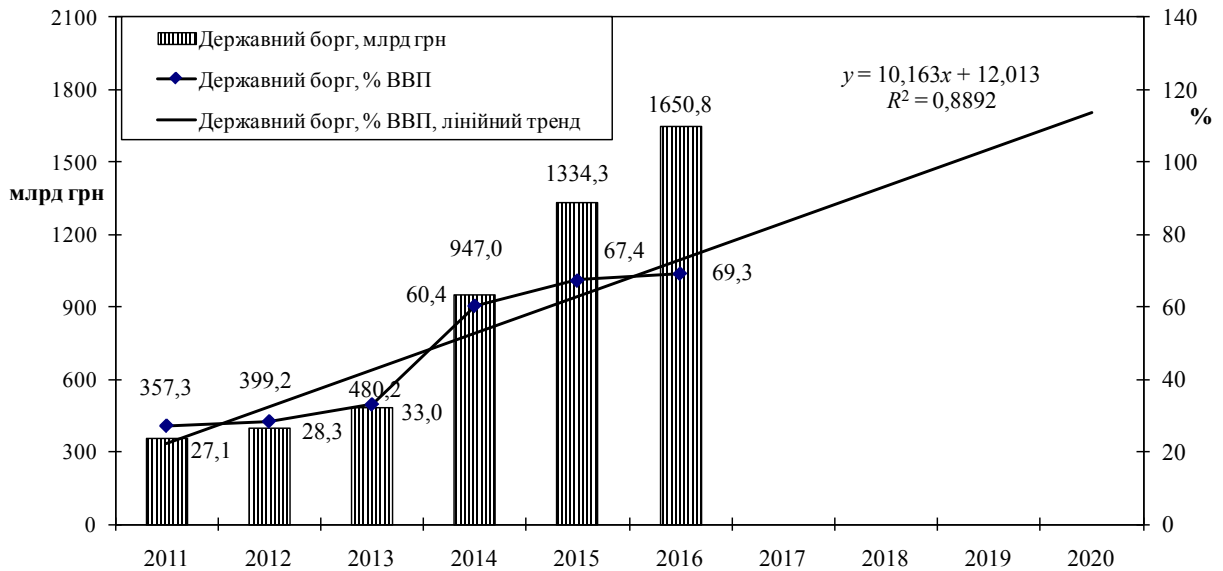


Рис. 2. Динаміка державного боргу України щодо ВВП

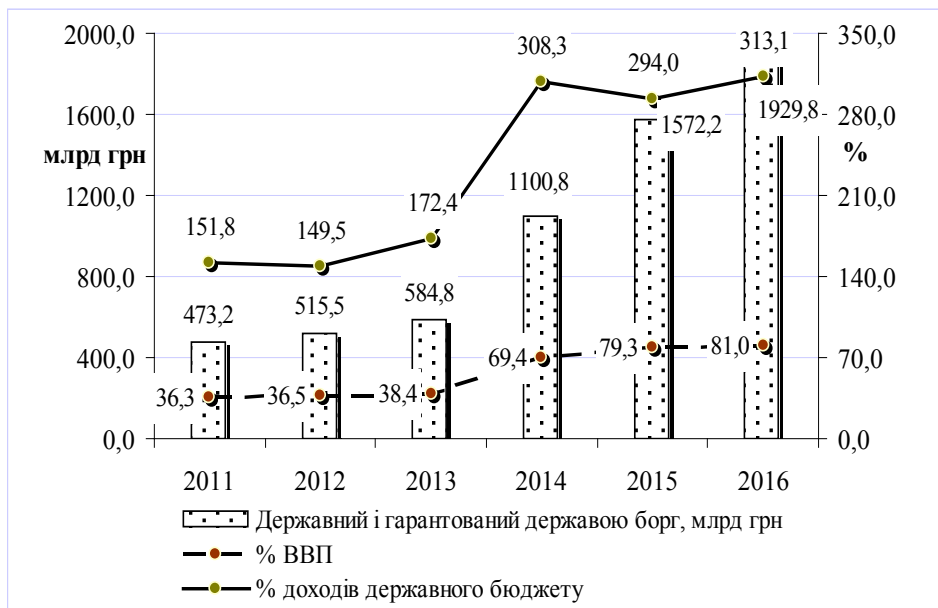


Рис. 3. Частка державного боргу України у ВВП та у доходах державного бюджету

чина, як було зазначено вище, зафіксована і в Бюджетному кодексі України. На рис. 4 відображено відносний показник державного і гарантованого боргу України та ряду країн ЄС на початок 2016 р. і 60-відсотковий граничний рівень. Зазначимо, що перевищення останнього спостерігається в 19 із 28 країн ЄС.

Зростання обсягу державного та гарантованого державою боргу України значною мірою зумовлено девальвацією національної валюти, курс якої до долара США зріс з 24,00 грн на кінець 2015 р. до 27,19 грн на кінець 2016 р. [8]. Також на цей процес вплинула капіталізація державних банків, зокрема у зв'язку з переходом у державну власність ПАТ КБ “ПриватБанк” (відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України “Деякі питання забезпечення

стабільності фінансової системи” [13]) та надання кредиту Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України “Про забезпечення надання кредиту Фонду гарантування вкладів фізичних осіб” від [14]). Приватизація ПриватБанку збільшила також квазіфіскальні видатки держави на 4,5% ВВП [16].

Небезпечною тенденцією бюджетної системи впродовж останніх років стало не лише нарощування загальних обсягів державного та гарантованого державою боргу України (оскільки значення його приросту як у національній, так і в іноземній валюті у декілька разів перевищують суми бюджетного дефіциту), а й суттєве зростання витрат бюджету на фінансування його обслуговування та погашення (табл. 1, за даними [18]).

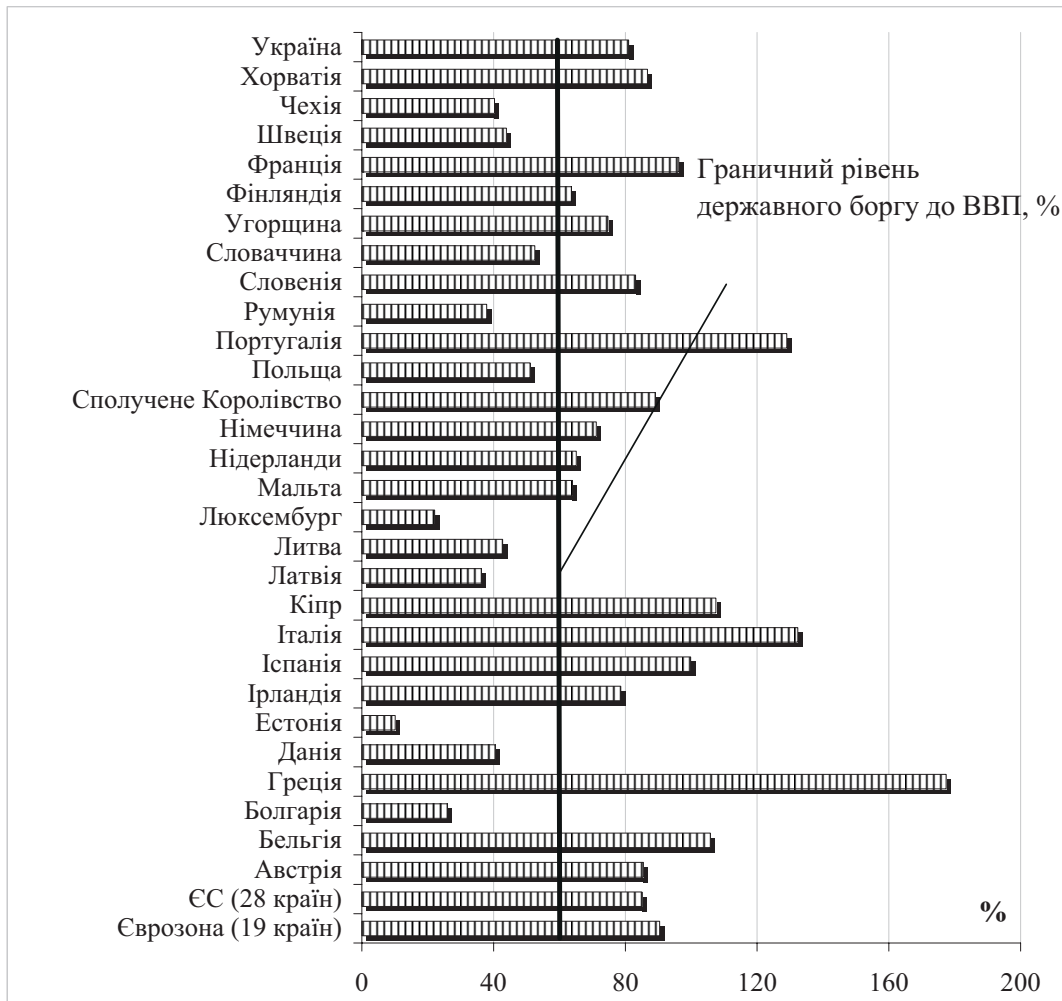


Рис. 4. Відношення державного боргу до ВВП в Україні та окремих країнах-членах ЄС у 2016 р.

Таблиця 1

Витрати бюджету України на погашення та обслуговування державного боргу за 2011–2016 рр.

Показники	Роки											
	2011		2012		2013		2014		2015*		2016	
	Факт, млрд грн	Виконання плану, %	Факт, млрд грн	Виконання плану, %	Факт, млрд грн	Виконання плану, %	Факт, млрд грн	Виконання плану, %	Факт, млрд грн	Виконання плану, %	Факт, млрд грн	Виконання плану, %
Платежі за державним боргом	68,8	76,0	92,3	98,8	114,2	98,2	171,8	98,4	503,4	90,7	208,8	82,8
Платежі з погашення державного боргу	45,6	67,8	68,1	98,8	79,8	98,4	120,8	98,2	416,6	89,3	111,4	72,3
Видатки на обслуговування державного боргу	23,1	99,8	24,2	98,8	34,4	97,9	51,0	98,8	86,8	98,2	97,4	99,4
Витрати бюджету**	340,4	92,3	469,9	92,5	503,9	92,5	654,3	94,1	1075,7	95,2	932,5	91,8

* Дані 2015 р. скориговано на операцію з реструктуризації зовнішнього боргу;

** Видатки, надання кредитів, погашення державного боргу, придбання цінних паперів.

Як бачимо з рис. 5 (за даними [17; 18]), у 2016 р. погашення боргу здійснено у сумі 111,4 млрд грн, що становило 82,4% річного планового обсягу. Погашення внутрішнього боргу здійснено у сумі 102,4 млрд грн (84,4% плану), зовнішнього боргу – 9,0 млрд грн (65,1% плану). При цьому обсяги запозичень до державного бюджету збільшувались. У 2016 р. спостерігалось майже подвоєння розриву між обсягами державних запозичень та погашення боргу з 97,5 до 196,3 млрд грн (див. рис. 5), що призвело до подальшого збільшення суми державного боргу України [10, с. 44].

За підсумками 2016 р. вартість обслуговування державного боргу становила 97,4 млрд грн, або 99,4% річного планового показника (див. табл. 1), що на 10,6 млрд грн більше за показник 2015 р. та на 46,4 млрд грн – за показник 2014 р. Отже, тіль-

ки за два роки вартість обслуговування державного боргу зростає майже вдвічі. У 2016 р. обслуговування державного боргу склало 11,5% обсягу профінансованих видатків, а у 2015 р. цей показник становив 12,7% [7]. Загалом обсяг платежів з погашення й обслуговування державного боргу (як частка ВВП) зріс з 5,2% у 2011 р. до 25,4% у 2015 р. і у 2016 р. зменшився до 8,8%. У 2017 р. на обслуговування державного боргу передбачено спрямувати 112,0 млрд грн, що становить 11,7% від планового показника видатків зведеного бюджету. В умовах зростання боргових зобов'язань держави видатки на їх обслуговування у подальших роках зростатимуть, що загострюватиме ризики розбалансування бюджетного фонду та скорочення фінансування інших функцій держави.

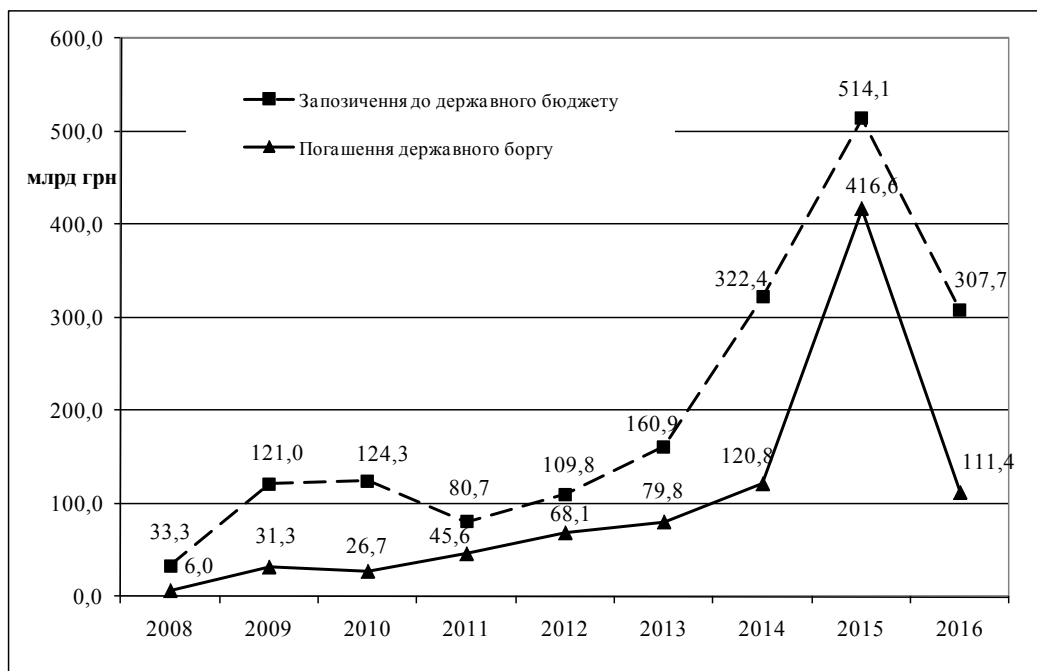


Рис. 5. Динаміка обсягів запозичень до державного бюджету та погашення державного боргу

Загальний обсяг виплат з погашення й обслуговування державного боргу у 2016 р. становив 208,8 млрд грн (рис. 6, за даними [18]), або 82,8% річного плану.

Використовуючи трендовий аналіз, спрогнозуємо лінійний тренд динаміки державного боргу України щодо ВВП. Розрахуємо прогнозні показники лінійного тренду динаміки витрат державного бюджету України на погашення й обслуговування державного боргу щодо ВВП (див. рис. 6). Результати прогнозування до 2020 р. також підтверджують висхідну тенденцію зміни аналізованого показника, що свідчить про зростання загроз бюджетній безпеці України.

Серед основних факторів, які зумовили значне зростання боргового навантаження впродовж останніх років в Україні, виділяють такі [7]:

- значна девальвація гривні (16,16 грн / дол. США на кінець 2014 р. та 24,00 грн / дол. США на кінець грудня 2015 р., тобто 52,2%), що спричинила збільшення не лише обсягу державного боргу в національній валюті, а й вартість його обслуговування;
- різке падіння реального ВВП, яке за підсумками 2015 р. склало близько 9,9% проти 6,6% у 2014 р.;
- зниження внутрішнього споживчого попиту внаслідок інфляційних процесів (рівень інфляції у 2015 р. становив 48,7%) та безробіття, рівень якого (за методологією МОП) у середньому за 2015 р. склав 9,5% економічно активного населення відповідного віку;
- різке пришвидшення темпів падіння роздрібного товарообороту (у 2015 р. вони становили 20,7% проти 10,0% у 2014 р.), викликане, насампе-



Рис. 6. Витрати державного бюджету України на погашення та обслуговування державного боргу

ред, зниженням купівельної спроможності переважної більшості населення;

– негативний вплив реальної відсоткової ставки НБУ на боргову сферу та обмеження функціонування ринку позичкового капіталу.

Отже, державний борг є структурним компонентом державних фінансів будь-якої країни з розвиненими ринковими відносинами. Формування державного боргу України зумовили дефіцит державного бюджету й залучення значного обсягу державних запозичень як із внутрішніх, так і з зовнішніх джерел.

У ході аналізу динаміки державного боргу України встановлено, що наразі небезпечним є не тільки нарощування загальних обсягів державного і гарантованого державою боргу України, а й істотне зростання витрат бюджету на його обслугову-

вання і погашення, які становлять значну частку у структурі витрат державного бюджету України, зокрема за 2016 р. Зберігається високий рівень дефіциту державного бюджету, зростання якого зумовлене, зокрема, необхідністю здійснювати виплати за борговими зобов'язаннями держави. Прогнозні розрахунки тренду динаміки витрат державного бюджету України на погашення й обслуговування державного боргу демонструють сталу висхідну тенденцію до 2020 р., що також свідчить про зростання загроз бюджетній безпеці України.

Перспективи подальших досліджень полягають в обґрунтуванні організаційно-економічного механізму управління державним та гарантованим державою боргом України, а також у розробці науково-методичних підходів до пошуку джерел фінансування його обслуговування та погашення.

Список використаних джерел

1. Бондарук Т. Г. Державний борг України: механізм управління та обслуговування: дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.04.01 "Фінанси, грошовий обіг і кредит". Київ, 2001. 210 с.
2. Макконнелл К. Р., Брю С. Л. Экономикс. Принципы, проблемы и политика: учебник. 14-е изд., до-раб. и испр. Москва: Инфра-М, 2003. 972 с.
3. Харисов К. Г. Некоторые вопросы теории капиталистического кредита в современной экономической литературе. Москва: МФИ, 1978. 24 с.
4. Lerner A. The Economics of Control. N. Y.: Macmillan, 1994. 456 p.
5. Buchanan J. M., Flowers M. R. The Public Finance: An Introductory Textbook. 5th ed. Homewood, Illinois: IRWZN, 1987.
6. Musgrave R. A., Musgrave P. B. Public Finance in Theory and Practice. 5th ed. New York: McGraw-Hill Book Company, 2017. 648 p.
7. Власюк О. С. Шемаєва Л. Г., Лондар Л. П. Боргова стійкість як стратегічний напрям підвищення рівня фінансової безпеки Київ: НІСД, 2016. 50 с.

8. Інформаційна довідка щодо державного та гарантованого державою боргу України станом на 31 грудня 2016 року. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: http://www.minfin.gov.ua/news/view/statystichni-materialy-shchodo-derzhavnoho-ta-harantovanoho-derzhavoiu-borhu-ukrainy_2016?category=borg&subcategory
9. Fall F., Fournier J. Macroeconomic uncertainties, prudent debt targets and fiscal rules // OECD Economic Department Working Paper. 2015. URL: [http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=ECO/WKP\(2015\)48&docLanguage=En](http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=ECO/WKP(2015)48&docLanguage=En)
10. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2016 рік / Зубенко В. В. та ін.]; ІБСЕД, Проект “Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-II) впровадження”, USAID. Київ, 2017. 92 с.
11. Kappadoga N. Debt Sustainability Framework for Low Income Countries. URL: http://www.un.org/esa/ffd/wp-content/uploads/2007/03/20070306_nihal-kappagoda.ppt
12. Корень Н. В. Бюджетна безпека як складова економічної безпеки: сутнісно-структурний аспект // Формування ринкових відносин в Україні. 2015. № 11 (174). С. 59–62.
13. Деякі питання забезпечення стабільності фінансової системи: Постанова Кабінету Міністрів України від 18.12.2016 р. № 961 станом на 23.02.2017 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/961-2016-%D0%BF> (дата звернення: 15.09.2017).
14. Про забезпечення надання кредиту Фонду гарантування вкладів фізичних осіб: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.2016 р. № 1003. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1003-2016-%D0%BF> (дата звернення: 15.09.2017).
15. Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів України. URL: <http://www.minfin.gov.ua/>
16. Центр економічної стратегії. Фіскальні підсумки 2016 року. URL: http://ces.org.ua/wp-content/uploads/2017/02/2016_budget_results_note.pdf
17. Офіційне Інтернет-представництво Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/control/uk/index>
18. Офіційний веб-сайт Державної казначейської служби України. URL: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/index>

References

1. Bondaruk, T. H. (2001). Derzhavnyy borh Ukrayiny: mekhanizm upravlinnya ta obsluhovuvannya [State debt of Ukraine: mechanism of management and service]. *Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
2. McConnell, C. R., & Brue, S. L. (2003). *Ekonomiks. Printsipy, problemy i politika* [Economics. Principles, Problems and Policy]. Moscow: Infra-M [in Russian].
3. Harisov, K. G. (1978). *Nekotoryie voprosyi teorii kapitalisticheskogo kredita v sovremennoy ekonomicheskoy literature* [Some issues of the theory of capitalist credit in the contemporary economic literature]. Moscow: MFI [in Russian].
4. Lerner A. (1994). *The Economics of Control*. N. Y.: Macmillan [in English].
5. Buchanan, J. M. Flowers, M. R. (1987). *The Public Finance: An Introductory Textbook*. (5th ed.). Homewood, Illinois: IRWZN [in English].
6. Musgrave, R. A., Musgrave, P. B. (2017). *Public Finance in Theory and Practice*. (5th ed.). N. Y.: McGraw-Hill Book Company [in English].
7. Vlasiuk, O. S., Shemaieva, L. H., & Londar, L. P. (2016). *Borhova stiikist yak stratehichnyi napriam pidvyshchennia rivnia finansovoi bezpeky* [Debt sustainability as a strategic direction of the level of financial security increasing]. Kyiv: NISD [in Ukrainian].
8. Informatsiina dovidka shchodo derzhavnoho ta harantovanoho derzhavoiu borhu Ukrainy stanom na 31 hrudnia 2016 roku. Ofitsiinyi sait Ministerstva finansiv Ukrainy [Information Sheet on the Public Debt and State-guaranteed Debt in Ukraine as of December 31, 2016. The official web-site of the Ministry of Finance of Ukraine]. www.minfin.gov.ua. Retrieved from http://www.minfin.gov.ua/news/view/statystichni-materialy-shchodo-derzhavnoho-ta-harantovanoho-derzhavoiu-borhu-ukrainy_2016?category=borg&subcategory [in Ukrainian].
9. Fall, F., & Fournier, J. (2015). Macroeconomic uncertainties, prudent debt targets and fiscal rules. *OECD Economic Department Working Paper*. Retrieved from [http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=ECO/WKP\(2015\)48&docLanguage=En](http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=ECO/WKP(2015)48&docLanguage=En) [in English].
10. Zubenko, V. V., Samchynska, I. V., Rudyk, A. Yu., Shapoval, T. A., Korniyenko, A. I., Bohdan, T. P. et al. (2017). *Biudzhetniyi monitorynh: Analiz vykonannia biudzhetu za 2016 rik. IBSED, Proekt “Zmitsnennia mistsevoi finansovoi initsiatyvy (ZMFI-II) vprovadzhenia”* [Budget Monitoring. Analysis of budget execution in 2016. IBSEER. Municipal Finance Strengthening Initiative Project Roll-out (MFSI-II)]. Kyiv: USAID [in Ukrainian].
11. Kappadoga, N. (2007). Debt Sustainability Framework. [www.un.org](http://www.un.org/esa/ffd/wp-content/uploads/2007/03/20070306_nihal-kappagoda.ppt). Retrieved from http://www.un.org/esa/ffd/wp-content/uploads/2007/03/20070306_nihal-kappagoda.ppt

12. Koren, N. V. (2015). Biudzhetna bezpeka yak skladova ekonomichnoi bezpeky: sutnistno-strukturnyi aspekt [The budget security as a component of the economic security]. *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini – Forming the market relations in Ukraine*, 11 (174), 59–62 [in Ukrainian].

13. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 18.12.2016 r. № 961 “Deiaki pytannia zabezpechennia stabilnosti finansovoi systemy” [The Decree of the Cabinet of Minister of Ukraine of 18.12.2016 № 961 “Some issues of sustaining the stability of the financial system”]. *zakon5.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/961-2016-%D0%BF> [in Ukrainian].

14. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 28.12.2016 r. № 1003 “Pro zabezpechennia nadannia kredytu Fondu harantuvannia vkladiv fizychnykh osib” [The Decree of the Cabinet of Minister of Ukraine of 28.12.2016 № 1003 “On Securing the Credit of the Individual Deposit Guarantee Fund”]. *zakon3.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1003-2016-%D0%BF> [in Ukrainian].

15. Ofitsiyni veb-sait Ministerstva finansiv Ukrainy [Official web-site of the Ministry of Finance of Ukraine]. *www.minfin.gov.ua*. Retrieved from <http://www.minfin.gov.ua/> [in Ukrainian].

16. Tsentri ekonomichnoi stratehii. Fiskalni pidsumky 2016 roku. [The Center of Economic Strategy: Fiscal Results of the 2016]. *ces.org.ua*. Retrieved from http://ces.org.ua/wp-content/uploads/2017/02/2016_budget_results_note.pdf [in Ukrainian].

17. Ofitsiine Internet-predstavnytstvo Natsionalnoho banku Ukrainy [Official website of the National Bank of Ukraine]. *bank.gov.ua*. Retrieved from <https://bank.gov.ua/control/uk/index> [in Ukrainian].

18. Ofitsiyni veb-sait Derzhavnoi kaznacheiskoi sluzhby Ukrainy [Official website of the State Treasury of Ukraine]. *www.treasury.gov.ua*. Retrieved from <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/index> [in Ukrainian].

T. G. Bondaruk,

*доктор экономических наук, профессор,
заведующая кафедрой финансов, банковского дела и страхования;*

O. S. Bondaruk,

*кандидат экономических наук,
научный сотрудник Научно-исследовательского центра;*

N. Yu. Melnychuk,

*кандидат экономических наук, доцент,
доцент кафедры финансов, банковского дела и страхования;
Национальная академия статистики, учета и аудита*

Государственный долг Украины и расходы бюджета на его обслуживание

Углублены теоретико-методические основы оценки государственного долга, исследованы взгляды различных экономических школ на государственный долг как явление, которое является бременем для экономики. Представлена экономико-статистическая оценка динамики расходов бюджета на обслуживание и погашение государственного долга Украины. Обосновано, что риск роста объема платежей по обслуживанию и погашению государственного долга является существенным фактором, который длительное время порождает проблемы в сфере государственных финансов и влияет на бюджетную безопасность Украины.

Ключевые слова: *государственный долг, погашение государственного долга, обслуживание государственного долга, государственный бюджет, расходы бюджета.*

T. H. Bondaruk,

*DSc in Economics, Professor,
Head of the Department of Finance, Banking and Insurance;*

O. S. Bondaruk,

*PhD in Economics,
Research Fellow, Research Center;*

N. Yu. Melnychuk,

*PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance;
National Academy of Statistics, Accounting and Audit*

The Public Debt of Ukraine and the Budget Expenditure for Its Service

The public debt is deepened, the visions of the public debt as a phenomenon burdening the national economy, found in various schools of economics, are reviewed. It is demonstrated that the high internal and external debt in parallel with the respectively growing expenditure for its service is a pressing problem for

Ukraine, calling for an urgent solution. This raises the need for seeking ways to improve the public debt management mechanisms.

The article's objective is to deepen the theoretical and methodological framework for assessment of the public debt in Ukraine and the budget expenditures for its service. It is demonstrated that the public debt in Ukraine results from the public budget deficit, high sovereign borrowing from internal and external sources. The econometric assessment of the time series on budget expenditures for debt service and repayment in Ukraine is given. The analysis of the public debt dynamics in Ukraine shows that not only the increasing volume of public debt and State-guarantee debt, but also the increasing budget expenditures on its service and repayment are dangerous. The high deficit of public budget is persisting, which growth is caused, inter alia, by the payment commitments. The expenditures on service and repayment of public debt constitute a large share in the public budget expenditures. Forecasting calculations made in the article demonstrate the upward tendency in the public budget expenditures on repayment and service of the public debt of Ukraine, thus signaling the growing threats to the budget security of Ukraine. The main factors for the rapidly increased debt burden in Ukraine over the latest years are identified: the considerable devaluation of domestic currency (Hryvnya), sharp drop in GDP, the shrinking internal consumer demand, etc.

It is demonstrated that the risk of the increasing payments for service of public debt is an essential and chronic factor generating problems in public finances and affecting the budget security of Ukraine.

Key words: *public debt, repayment of public debt, service of public debt, public budget, budget expenditures.*

Бібліографічний опис для цитування:

Бондарук Т. Г., Бондарук О. С., Мельничук Н. Ю. Державний борг України та видатки бюджету на його обслуговування // Статистика України. 2018. № 1. С. 30–39.